Influenţe asupra rezilienţei adolescenţilor: controlul parental şi conflictul părinte-adolescent

Marius Marici
Ştefan cel Mare University of Suceava

INFLUENȚE ASUPRA REZILIENȚEI ADOLESCENȚILOR: CONTROLUL PARENTAL ŞI CONFLICTUL PĂRINTE–ADOLESCENT

MARIUS MARICI*

Abstract

Parenting research indicates that adaptive development of children and adolescents implies a high level of parental control. In addition, the social-cognitive domain theory states that parent-adolescent conflict is normative and helps adolescent to gain autonomy and independence. Although parental control as well as parent-adolescent conflict have both a determinant and positive role in the development of adolescents, there is an ongoing scientific debate regarding the limits of normative *vs.* maladaptive conflict and about the conditions that promote resilient development in adolescents, in the context of parent-adolescent conflict. The purpose of this study is to review the most relevant research regarding the direct and mediated effect of parental control on the resilient development of adolescents, through the parent-adolescent conflict. On the whole, the present study investigates the main forms of control and conflict and the related variables that represent risk or protective factors. The existing research indicates that there are pathological forms of parental control (i.e. psychological intrusion, low or inconsistent behavioral control, etc.) as well as pathological forms of parent-adolescent conflict (i.e., high intensity, silent or durable conflict, etc.) which are all risk factors for a wide range of development problems in adolescents. The present progress in the parenting research field suggests the need to investigate parent-adolescent conflict regarding the variables that have the potential of transforming the normative and the constructive conflict into a risk factor for the resilient development of adolescents.

Cuvinte-cheie: dezvoltarea rezilientă, conflict părinte-adolescent, control parental.

Keywords: resilient development, parent–adolescent conflict, parental control.

1. INTRODUCERE

Scopul acestei lucrări este de a trece în revistă principalele rezultate ştiinţifice privind relaţia dintre controlul parental şi conflictul părinte-adolescent şi efectul pe care aceste două variabile le au asupra dezvoltării rezilienţei. Masten (2014) definea rezilienţa ca fiind „capacitatea unui sistem dinamic de a se adapta cu succes la dezechilibrele care ameninţă funcţionarea, viabilitatea şi dezvoltarea sistemului" (p. 6). Rezilienţa reprezintă o capacitate esenţială şi naturală a oricărei fiinţe umane de a face faţă circumstanţelor de viaţă aversive. În cazul copiilor şi al adolescenţilor, aceasta poate fi susţinută şi dezvoltată de figurile parentale care joacă un rol suportiv, prin încurajarea şi ajutorul acordat copiilor şi adolescenţilor, pentru a-şi dezvolta abilităţile necesare surmontării dificultăţilor vieţii.

* Bursier postdoctoral, SOP HRD/159/1.5/S/133675, Beneficiar Academia Română, Filiala Iaşi, str. T. Codrescu, nr. 2, cod 700481, e-mail: maricimarius@yahoo.com.

Relația cu părinții reprezintă cea mai profundă, de durată şi cea mai apropiată experiență pe care copiii o trăiesc până la vârsta majoratului, când se consideră că tânărul ar fi trebuit deja să fi beneficiat de socializarea necesară pentru a deveni o persoană independentă şi capabilă să facă față provocărilor vieții. Ceea ce face ca acest lucru să se întâmple este tocmai dezvoltarea rezilientă, care este un proces continuu, de durată, multifațetat şi grefat pe multiple interacțiuni dintre individ şi mediu. Cei mai mulți cercetători sunt de părere că reziliența se dezvoltă ca urmare a interacțiunii dintre „mediu" şi „educație" în diferite domenii, prin dezvoltarea factorilor protectivi şi eliminarea sau diminuarea efectului factorilor de risc. Domeniile dezvoltării reziliente sunt multiple: domeniul individual, familial, şcolar, domeniul prieteniilor, precum şi domeniul comunitar. Acest articol îşi propune să răspundă la trei întrebări, şi anume:

– Care aspecte ale controlului parental constituie factori de risc pentru dezvoltarea rezilientă a adolescenților?

– Ce aspecte referitoare la conflictul părinte–adolescent contravin dezvoltării reziliente a adolescenților?

– Cum devine conflictul părinte–adolescent patologic, în asociere cu controlul parental sau alte variabile?

2. DEZVOLTAREA REZILIENTĂ ÎN CONTEXTUL CONTROLULUI PARENTAL

În toate formele sale, controlul parental este operaționalizat prin practici care reprezintă factori protectivi sau de risc pentru dezvoltarea copiilor şi a adolescenților. Controlul şi suportul parental reprezintă două componente esențiale ale creşterii şi dezvoltării copiilor şi adolescenților (Baumrind, 1971). Cercetările sugerează că, în general, adolescenții cred că părinții au obligația de a le cere ascultare, reprezintă autoritatea legitimă, iar ei trebuie să asculte de părinți (Smetana, 2011). În interacțiunea cu proprii copii, părinții pot folosi o serie de practici care constituie fie factori de risc, fie factori protectivi pentru dezvoltarea rezilientă.

Pentru a răspunde la prima întrebare de cercetare, am realizat o investigație exploratorie de tip calitativ privind practicile referitoare la controlul parental care promovează dezvoltarea rezilientă.

2.1. SCOPUL CERCETĂRII

Scopul demersului investigativ a fost să obținem o listă a practicilor parentale care reprezintă factori de risc pentru dezvoltarea rezilientă a adolescenților în contextul relației părinte-adolescent.

2.2. PUBLICAȚIILE ANALIZATE

Literatura de specialitate care şi-a centrat atenția pe creşterea copiilor raportează nomenclatoare cu liste de factori de risc sau factori protectivi. Aceşti factori au fost determinați pe baza cercetărilor empirice. De obicei, nomenclatoarele conțin doar numele practicilor parentale, nu şi descrierea lor. În vederea realizării

cercetării, au fost selectate diverse publicaţii ştiinţifice semnificative, care prezentau factori de risc pentru un spectru larg de probleme psiho-comportamentale la copii şi adolescenţi. Au fost incluse următoarele surse: United States Public Health Service (2001), Day şi Wanklyn, (2012), Office of the Surgeon General (2001), U.S. Department of Health and Human Services, Goldstein şi Brooks (2012), National Crime Prevention Centre (2008).

2.3. SELECŢIA ASISTENŢILOR DE CERCETARE

Pentru ca rezultatele cercetării să fie caracterizate de un grad ridicat de obiectivitate, am selectat doi asistenţi de cercetare dintre cadrele didactice de la un colegiu prestigios din Suceava. Asistenţii de cercetare erau specializaţi în filologie. Aceştia au fost selectaţi în mod aleatoriu dintr-o listă de cadre didactice din domeniul ştiinţelor umaniste, pe baza unei ecuaţii de randomizare realizată în programul Excel. Un cadru didactic a refuzat participarea la cercetare, fiind selectat un altul în aceleaşi condiţii. A fost utilizată dubla codare, ca un mijloc de a testa fidelitatea codării interevaluatorilor (Miles şi Huberman, 1994).

2.4. PROCEDURĂ

Pentru a realiza selecţia factorilor de risc, asistenţii au fost instruiţi în prealabil privind procesul de selecţie şi cel de categorizare. Aceştia au primit explicaţii cu privire la scopul investigaţiei. Li s-au prezentat listele iniţiale cu factorii de risc, li s-a explicat criteriul de selecţie, realizându-se un exerciţiu ca model. Cerinţa adresată asistenţilor de cercetare a fost să selecteze *factorii familiali expliciţi*, care intervin în dezvoltarea rezilientă şi sănătoasă a adolescenţilor. Factorii familiali expliciţi au fost definiţi ca desemnând practicile parentale care influenţează personalitatea şi/sau comportamentele unui adolescent şi a căror acţiune necesită un contact conştient şi direct între părinţi şi adolescent, pe baza unei relaţii (de exemplu: abuzul parental). Apoi, asistenţilor de cercetare li s-a cerut: a) să lectureze listele cu factorii de risc; b) să selecteze dintre aceştia factorii de risc familiali expliciţi, potrivit criteriului şi c) să reducă lista factorilor, prin împărţirea pe categorii.

Pentru a obţine lista finală (vezi Tabelul nr. 1), asistenţilor li s-a cerut să discute între ei şi să compare listele. Împreună cu investigatorul, a fost decisă o listă unică de categorii şi factori de risc pentru problemele psiho-comportamentale pe care adolescenţii le întâmpină. Acordul între asistenţi a fost de 85%. Principalele probleme pe care le-au întâmpinat au fost legate de denumirea unor practici parentale şi selecţia factorilor de risc parentali din lista iniţială, stabilită pe baza nomenclatoarelor raportate în literatura de specialitate.

2.5. REZULTATE

În urma analizei calitative, s-a obţinut o listă de factori de risc şi categorii de practici parentale privind dezvoltarea rezilientă a adolescenţilor.

Tabelul nr. 1
Controlul parental: factori de risc pentru problemele psiho-comportamentale
şi dezvoltarea rezilientă a adolescenţilor

Categorii de practici parentale	Factori de risc
A. Stabilirea regulilor	✓ Reguli permisive ✓ Lipsa unor limite clare
B. Monitorizare	✓ Lipsa de supervizare din partea unui adult ✓ Supervizarea scăzută ✓ Monitorizarea scăzută ✓ Stilul parental permisiv
C. Disciplina	✓ Lipsa disciplinei ✓ Disciplina slabă ✓ Disciplina inconsistentă ✓ Disciplina severă ✓ Disciplina punitivă
D. Implicare scăzută	✓ Implicarea parentală slabă ✓ Neglijarea
E. Supra-implicarea	✓ Intruziunea parentală ✓ Supracontrolul
F. Relaţie disfuncţională	✓ Ostilitatea parentală ✓ Abuzul parental ✓ Maltratarea copilului

Notă: Aceste probleme au fost asociate cu: apartenenţa la găştile de tineri deviante sau cu potenţial infracţional, delincvenţa şi infracţionalitatea juvenilă, depresia, anxietatea, tulburările de autocontrol şi comportament, abuzul de substanţe (de exemplu: droguri), performanţele şcolare slabe.

2.6. DISCUŢII PRIVIND REZULTATELE CERCETĂRII

Rezultatele calitative pe care le-am prezentat mai sus sugerează că formele de control parental bazate pe permisivitatea regulilor, un nivel scăzut al supervizării şi monitorizării, severitatea disciplinării, intruziunea parentală în viaţa personală a adolescentului etc. sunt mai puţin eficiente în raport cu dezideratul dezvoltării sănătoase şi reziliente a adolescenţilor, întrucât socializarea nu are loc în condiţii normale, productive. În contextul controlului parental, eşecul părinţilor privind creşterea copiilor se datorează faptului că părinţii fie nu folosesc tehnici de control comportamental, fie acestea sunt *prea slabe*, fie *greşit aplicate,* fie *aplicate cu o atitudine parentală neadecvată* (Unnever, Cullen, & Agnew, 2006). În plus, orice practică parentală recomandată, folosită intensiv sau/şi în lipsa unui suport parental acordat copilului, devine o formă de control psihologic şi, prin urmare, conduce la consecinţe psiho-comportamentale negative şi la dezadaptarea în procesul dezvoltării (Barber, Stolz, & Olsen, 2005).

Studiile care au valorificat teoria socio-cognitivă a domeniilor propusă de J. G. Smetana subliniază faptul că exercitarea controlului parental în domeniul vieţii personale a adolescenţilor se asociază cu probleme psiho-comportamentale. Cu alte cuvinte, nu doar tipul de control parental produce un efect în detrimentul dezvoltării, ci şi domeniul din viaţa adolescenţilor care este controlat. Adolescenţii tind să raporteze o credinţă mai puternică privind autoritatea legitimă a părinţilor de a-i controla în domeniul conduitei morale, însă o credinţă semnificativ mai slabă atunci când vine vorba despre viaţa personală (Smetanta, 2011).

De ce reprezintă factorii familiali expliciţi pe care i-am identificat un risc pentru dezvoltarea sănătoasă a adolescenţilor? În primul rând, factorii familiali şi cei parentali, cu deosebire, cei referitori la domeniul controlului parental, contează decisiv în creşterea armonioasă şi rezilientă a copiilor şi adolescenţilor. Astfel, studiul întreprins de Petrosino, Derzon şi Lavenberg (2009) a investigat rezultatele meta-analizelor realizate în domeniul dezvoltării sănătoase a copiilor şi adolescenţilor, centrându-şi atenţia pe factorii predictivi ai delincvenţei şi infracţionalităţii. Datele de factură meta-analitică au indicat că următorii factori protectivi au înregistrat cele mai ridicate valori ale corelaţiilor cu nivelul delincvenţei şi infracţionalităţii: educaţia şi expectanţele părinţilor (r = 0.30; N = 11415 subiecţi), abilităţile implicate în creşterea copiilor (r = 0.26; N = 4147 subiecţi), respectiv conflictul intrafamilial şi stabilitatea sistemului familial (r = 0.26; N = 3605 subiecţi). De asemenea, cercetările au documentat ideea potrivit căreia calitatea practicilor parentale privind creşterea copiilor moderează relaţia dintre factorii aversivi şi problemele de conduită (Masten *et al*., 1999). Aceasta înseamnă că tipul de practici parentale folosite determină tipul de consecinţe psiho-comportamentale. Într-un articol sugestiv, *Why is „bad" parenting criminogenic? Implications from rival theories*, J. D. Unnever, F. T. Cullen şi R. Agnew (2006) notau:

„...oamenii de ştiinţă din domeniul social, inclusiv criminaliştii, cred că a fi un părinte «rău» este *o cauză a problemelor comportamentale la adolescenţi*. În literatura de specialitate, a fi un părinte «rău» înseamnă de obicei a fi *ineficient*, *inapt* sau *disfuncţional*, iar acest lucru este deseori înfăţişat ca *un factor de risc* pentru dezvoltarea socială nesănătoasă şi comportamentul antisocial..." (p. 3).

În al doilea rând, *factorii familiali expliciţi* au o influenţă crucială asupra socializării copiilor şi a adolescenţilor. Deşi aceştia au nevoie de mai multe resurse pentru o dezvoltare sănătoasă şi rezilientă, controlul parental este important pentru că le furnizează *limite* în ceea ce priveşte acţiunile şi comportamentele, precum şi anumite *graniţe* în relaţiile interpersonale. Pe de altă parte, controlul le furnizează părinţilor informaţii despre comportamentele copiilor şi adolescenţilor şi despre activităţile lor, ceea ce le permite părinţilor să adopte *măsuri preventive* şi *corective*.

În al treilea rând, formele de control parental care sunt recomandate de specialişti îşi datorează eficienţa, în primul rând, faptului că susţin formarea autocontrolului individual, inhibând astfel comportamentele deviante. Mai mult, controlul pe care părinţii îl exercită asupra acţiunilor şi comportamentelor copiilor/adolescenţilor, precum şi asupra relaţiilor cu covârstnicii pe care aceştia le stabilesc, reduce şansa ca grupul de prieteni devianţi să exercite o influenţă negativă (Barber, Stolz, & Olsen, 2005).

3. DEZVOLTAREA REZILIENTĂ ÎN CONTEXTUL CONFLICTULUI PĂRINTE-ADOLESCENT

A doua întrebare de cercetare, la care ne-am propus să răspundem în această lucrare, se referă la aspectele asociate conflictului părinte-adolescent care contravin

dezvoltării reziliente a adolescenţilor. Prin el însuşi, conflictul părinte–adolescent nu este nici negativ, nici pozitiv. Valenţa sa depinde de consecinţele pe care le produce. Rezultatele cercetărilor sugerează asocierea dintre frecvenţa (sau intensitatea) conflictelor părinţi–adolescenţi şi stima de sine scăzută (Shek, 1997), depresia (Dekovic, 1999), problemele de comportament la şcoală (Chiu, Shiue, & Lee, 2002), comportamentele antisociale (Shek & Ma, 2001) sau disconfortul în planul funcţionării emoţionale (Shek, 1998). În plus, numeroase lucrări includ conflictul familial sau conflictul dintre părinţi şi copii/adolescenţi în categoria factorilor de risc pentru apariţia diferitelor probleme psiho-comportamentale (Derzon, 2010). Totuşi, nu toţi copiii sau adolescenţii care sunt expuşi conflictelor familiale dezvoltă probleme psiho-comportamentale (Fincham, 1994), ceea ce înseamnă că este probabil ca unele conflicte dintre părinţi şi copii să producă o funcţionare dezadaptativă din punct de vedere clinic, pe când altele nu. Psihosociologia conflictelor susţine că atunci când suma beneficiilor este mai mare decât suma pierderilor, un conflict devine benefic (Stoica-Constantin, 2002). În aceeaşi direcţie, teoria socio-cognitivă a domeniilor sugerează funcţia normativă a conflictelor pe care adolescenţii le experimentează, acestea contribuind la creşterea autonomiei şi la dobândirea independenţei adolescenţilor faţă de părinţi (Smetana, 2011). Prin urmare, conflictele pot fi necesare şi benefice în anumite etape ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor. De obicei, conflictele dintre părinţi şi adolescenţi au la bază mici probleme din viaţa de zi cu zi, neimportante (Turliuc & Marici, 2013) şi doar o minoritate dintre adolescenţi experimentează conflicte grave cu părinţii, cum sunt cele care implică domeniul counduitei morale (Smetana, 2011). Chiar dacă unele studii (Laursen, Coy, & Collins, 1998) sugerează tendinţa de intensificare până în adolescenţa mijlocie a afectivităţii negative datorată conflictelor pe care adolescenţii le au cu părinţii, există relativ puţine studii care au investigat procesele ce explică consecinţele conflictelor dintre părinţi şi adolescenţi, fiind neclar care sunt factorii care discriminează între conflictul constructiv şi cel distructiv. Astfel, „Condiţiile în care conflictul părinte-adolescent este relaţionat pozitiv sau negativ cu funcţionarea psihologică a adolescenţilor nu sunt însă bine înţelese" (Branje, van Doorn, van der Valk, & Meeus, 2009, p. 195).

Studiile care au avut la bază teoria socio-cognitivă a domeniilor susţin că doar o minoritate clinică dintre adolescenţi (şi anume cei cu tulburări de conduită şi tulburare de comportament opoziţional) au conflicte grave cu părinţii, iar acestea sunt doar în domeniul conduitei morale, unde sunt şi mai intense. Teoria socio-cognitivă a domeniilor vizează, în mod special, credinţele adolescenţilor privind autoritatea parentală. Astfel, „Adolescenţii cred cu tărie că părinţii nu au autoritatea să controleze domeniul personal" (Smetana, 2011, p. 190), însă „...cred, în mod covârşitor, că părinţii au autoritatea să controleze domeniul moral şi convenţional…". Această credinţă nu se schimbă în timp (*idem*). Conflictele din domeniul vieţii personale a adolescenţilor înregistrează o frecvenţă mai mare şi au consecinţe negative în planul dezvoltării psiho-comportamentale a adolescenţilor. Din acest motiv, părinţii nu trebuie să le controleze adolescenţilor viaţa personală, ci doar

domeniul social, orice intervenţie în domeniul personal al adolescentului fiind nepotrivită (Hasebe, Nucci, & Nucci, 2004).

Cele mai multe cercetări au vizat *frecvenţa* conflictelor dintre părinţi şi adolescenţi, *intensitatea* conflictelor fiind ignorată. Un studiu realizat pe un eşantion de convenienţă format din adolescenţi români a arătat că, indiferent de domeniile vizate, o intensitate ridicată a conflictelor dintre părinţi şi adolescenţi este asociată cu probleme în ceea ce priveşte funcţionarea internă (psiho-emoţională) şi cea externă (Marici, 2015). Cele două domenii ale funcţionării individuale sunt denumite în literatura de specialitate internaţională prin termenii *internalizing behaviors/problems*, respectiv *externalizing behaviors*. Conform studiului realizat de M. Marici (2015), discuţiile dintre părinţi şi adolescenţi, în care protagoniştii experimentează furia, au potenţialul de a produce consecinţe negative, probabil datorită emoţiilor negative care li se asociază. În plus, autorul studiului concluzionează că ceea ce ar putea explica efectele negative ale conflictului părinte–adolescent este, mai degrabă, intensitatea conflictului decât frecvenţa acestuia.

O altă cercetare relevantă pentru explicarea mecanismelor şi a consecinţelor pe care conflictele dintre părinţi şi adolescenţi le au, a fost realizată de K.-H. Yeh (2011). Cercetarea a pornit de la ipoteza generală că dezvoltarea dezadaptativă a adolescenţilor se datorează stresului survenit ca urmare a numeroaselor conflicte pe care le au cu părinţii, acestea reprezentând principala sursă de stres la vârsta adolescenţei (Chan, 1998). Ipoteza are la bază ideea că relaţiile conflictuale ale adolescenţilor interferează negativ cu autocontrolul emoţiilor, iar emoţiile sunt rezultatul tipului de interpretări pe care adolescenţii le fac cu privire la conflictele pe care le experimentează. Dacă interpretările cognitive ale adolescenţilor sunt negative, atunci acestea conduc la consecinţe psiho-comportamentale negative, iar dacă interpretările sunt pozitive şi conflictul este văzut ca fiind necesar, constructiv sau inofensiv, atunci consecinţele psiho-comportamentale sunt pozitive sau neutre (Holmbeck, 1996). Pornind de la acest cadru teoretic, studiul lui Yeh (2011) a lansat două ipoteze de lucru, pentru care a adus dovezi empirice, şi anume: a) atunci când un conflict este declanşat de comportamente ale părinţilor cum ar fi abuzul, lipsa de respect sau atacul la persoană, furia adolescenţilor este cel mai bun mediator al relaţiei dintre conflictul părinte-adolescent şi comportamentul violent al adolescenţilor şi b) resentimentul, ameninţarea şi blamarea de sine sunt variabilele care au cea mai puternică contribuţie în medierea relaţiilor dintre conflictul părinte–adolescent şi problemele psiho-emoţionale ale adolescenţilor. Rezultatele au arătat că resentimentul a fost cel mai puternic mediator al relaţiei dintre conflictul părinte–adolescent şi simptomele psiho-somatice, efectul de mediere fiind parţial. În cazul taţilor, resentimentul a mediat total relaţia dintre conflictul cu adolescenţii pe care îi aveau în creştere şi retragerea acestora din activităţile sociale. Pentru mame, resentimentul şi blamarea de sine au mediat total relaţia dintre conflictul cu adolescenţii şi retragerea acestora din urmă din activităţile sociale. De asemenea, atât în cazul conflictului mamă–adolescent, cât şi în cel al conflictului tată–adolescent, furia şi resentimentul

au mediat total relația dintre intensitatea conflictului şi frecvența comportamentelor violente ale adolescenților. Acest studiu sugerează nu doar că emoțiile negative mediază relația dintre conflictul părinte–adolescent şi problemele psiho-comportamentale, ci şi faptul că o anumită emoție negativă ar putea fi asociată cu anumite probleme psiho-comportamentale. De fapt, studiile centrate pe rolul emoțiilor negative sugerează că fiecare emoție are o anumită temă de acțiune sau valență motivatoare (de exemplu, tema de acțiune a furiei este atacul la persoană).

Siffert şi Schwarz (2011) au arătat că stilul parental negativ de rezolvare al conflictelor cu proprii copii (bazat, de exemplu, pe retragere sau pe provocarea de conflicte), la fel ca multe alte practici parentale, tinde să se asocieze pozitiv cu ideațiile privitoare la amenințare, sentimentul de vină personală şi cu problemele psiho-emoționale în rândul copiilor. Însă, în cazul în care copiii dețin *strategii dezadaptive de control emoțional*, atunci aceştia nu reuşesc să reziste aversiunii şi dezvoltă emoții negative, care conduc la probleme psiho-emoționale şi de comportament.

Un alt factor care poate explica reziliența adolescenților în contextul conflictelor pe care le au cu părinții se referă la *abilitățile de rezolvare a conflictelor*, pe care adolescenții le dețin. În acest sens, un studiu realizat de Branje, van Doorn, van der Valk şi Meeus (2009) a arătat că relația pozitivă dintre problemele psiho-emoționale de adaptare în rândul adolescenților şi frecvența conflictelor cu părinții este mult mai puternică atunci când adolescenții au un stil negativ de rezolvare a conflictelor, comparativ cu situația în care adolescenții au un stil pozitiv. Conform datelor raportate de autorii citați, comparativ cu adolescenții care folosesc strategii de rezolvare pozitivă a conflictelor (de exemplu: înțelegerea perspectivei celorlalți, identificarea rațională a unui compromis etc.), cei care tind să îşi rezolve conflictele cu părinții printr-o combinație ce presupune angajarea intensă prin abuzuri verbale, furie sau pierderea autocontrolului, cedarea (acceptarea pasivă a perspectivei celorlalți) sau retragerea (evitarea conflictului, fără a-l rezolva) tind să raporteze mai multe probleme psiho-emoționale. De asemenea, adolescenții care tind să se retragă din conflictele cu părinții raportează un nivel mai ridicat al agresivității directe sau indirecte în relațiile cu ceilalți, precum şi al comportamentelor delincvente. Viitoarele cercetări ar trebui să investigheze asocierea dintre diferitele stiluri de rezolvare a conflictelor la adolescenți şi emoțiile pe care aceştia le trăiesc, pentru a valida ipoteza conform căreia emoțiile au consecințe negative diferențiate în planul funcționării psiho-comportamentale.

Dintr-un alt punct de vedere, *ideile sau credințele iraționale* stau la baza emoțiilor implicate într-un conflict şi ar putea avea o influență negativă decisivă în planul dezvoltării reziliente a adolescenților. Atunci când intră într-un conflict, atât părinții cât şi copiii pot dezvolta anumite idei iraționale (de exemplu: credințe exagerate, rigide sau absolutiste despre comportamentele celorlalți sau relațiile cu aceştia) care mențin sau amplifică conflictul. Ideile disfuncționale ale părinților se pot referi la obediență (de exemplu: „Copiii ar trebui să asculte întotdeauna!") sau

la intenţiile răutăcioase ale copiilor (de exemplu: „Copilul o face intenţionat!”), în timp ce ideile copiilor se pot referi la faptul că regulile părinţilor sunt nedrepte sau copiilor ar trebui să li se permită să facă tot ceea ce doresc (Robin & Foster, 1989). În plus, credinţele disfuncţionale privitoare la relaţiile cu ceilalţi determină tipul de reacţie faţă de conflict. De exemplu, dacă un adolescent crede că dacă nu vorbeşte cu părinţii, conflictul cu aceştia se va rezolva de la sine, atunci, probabil, adolescentul va manifesta un comportament de evitare (Kayser & Himle, 1994), ceea ce va conduce la menţinerea sau agravarea conflictului şi va determina anumite probleme în plan psiho-comportamental.

În concluzie, dovezile pe care le-am trecut în revistă subliniază că cele mai importante caracteristici ale conflictelor dintre părinţi şi copii/adolescenţi sunt *intensitatea, conţinutul* şi *durata*, respectiv *ideile iraţionale despre conflict* şi *stilul de rezolvare al conflictelor* (Barthassat, 2014). Grych şi Fincham (1990) au sugerat că efectul acestor caracteristici este cumulativ, iar conflictele care sunt intense şi rămân nerezolvate pe o perioadă îndelungată de timp, precum şi cele care afectează copiii, familia sau relaţia de cuplu sunt percepute de către adolescenţi ca asociindu-se cu un nidel ridicat de stres (Grych & Fincham, 1990). Cercetările viitoare ar trebui să investigheze efectul unic şi cel combinat pe care aceste variabile îl au în planul dezvoltării reziliente a copiilor şi adolescenţilor.

4. CONTROLUL ŞI CONFLICTUL PĂRINTE-ADOLESCENT ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII REZILIENŢEI LA COPII

O altă temă de cercetare la care încercăm să răspundem se referă la patologia conflictului părinte-adolescent, în asociere cu controlul parental sau alte variabile.

Pentru a propune un model care să disocieze conflictul *constructiv* de cel *distructiv*, Barthassat (2014) a pornit de la *cadrul teoretic cognitiv-contextual* propus de J. H. Grych şi F. D. Fincham (1990), precum şi de la *ipoteza securităţii emoţionale* a lui E. M. Cummings şi P. T. Davies (1994). Autorul considera că linia de demarcaţie dintre cele două tipuri de conflicte poate fi stabilită pornindu-se de la efectele cognitive, emoţionale sau comportamentale diferenţiate pe care conflictele cu părinţii le au asupra copiilor/adolescenţilor. Astfel, conflictul constructiv tinde să contribuie la dezvoltarea rezilienţei, în timp ce conflictul distructiv reprezintă un factor frenator. În baza ipotezei securităţii emoţionale, dacă un anume comportament activat în conflictul cu părinţii provoacă reacţii emoţionale mai degrabă negative decât pozitive pentru adolescenţi, atunci conflictul poate fi etichetat ca fiind distructiv, deoarece slăbeşte securitatea emoţională. Invers, dacă un anume comportament provoacă în rândul adolescenţilor reacţii emoţionale mai degrabă pozitive decât negative, atunci conflictul poate fi etichetat ca fiind constructiv. Comportamentele distructive includ ameninţările, agresiunea verbală sau fizică, ostilitatea, violenţa etc., iar cele constructive implică eforturile comune orientate către găsirea unor soluţii, explicaţiile pe care părinţii le dau copiilor etc. (Cummings &

Davies, 2002). Conflictele constructive conduc la optimism şi la dezvoltarea rezilientă, iar cele distructive la judecăţi negative şi dificultăţi în domeniul autocontrolului.

5. CONCLUZII

Scopul acestui studiu a fost să investigheze factorii de risc privind dezvoltarea rezilientă a adolescenţilor, să rezume literatura ştiinţifică privind factorii implicaţi în conflictul părinte-adolescent care împiedică dezvoltarea rezilientă şi, de asemenea, să argumenteze dezvoltarea patologiei conflictului în raport cu anumite variabile asociate.

Rezultatele au indicat că factorii de risc pentru problemele psiho-comportamentale la adolescenţi, din sfera controlului parental, se referă la: *stabilirea regulilor, monitorizarea, disciplina, implicarea scăzută, supraimplicarea, sau relaţia disfuncţională*. În plus, literatura de specialitate a indicat că cele mai importante caracteristici ale conflictului, sub aspectul consecinţelor psiho-comportamentale se referă la *intensitatea conflictului, stresul resimţit de adolescenţi în conflict, conţinutul său, durata, ideile iraţionale despre conflict sau stilul de rezolvare al conflictelor.* În final, conflictul părinte-adolescent devine patologic atunci când elementele cognitive şi cele afective sunt asociate cu efecte negative psiho-comportamentale asupra dezvoltării copiilor şi adolescenţilor.

Mulţumiri

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului POSDRU/159/ 1.5/S/133675 „Inovare şi dezvoltare în structurarea si reprezentarea cunoaşterii prin burse doctorale şi postdoctorale (IDSRC – doc postdoc)", cofinanţat de Uniunea Europeană şi Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013.

Primit în redacţie la: 2.II.2015

BIBLIOGRAFIE

1. BARBER, B. K., STOLZ, H. E., & OLSEN, J. A., *Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, method, and culture*, Monographs of the Society for Research in Child Development, 2005, **70**, *4*, p 1–147.
2. BARTHASSAT, J., *Positive and negative effects of parental conflicts on children's condition and behaviour*, Journal of European Psychology Students, 2014, **5**, *1*, p. 10–18.
3. BAUMRIND, D., *Current patterns of parental authority*, Developmental Psychology Monographs, 1971, **4**, *1*, p. 1–103.
4. BRANJE, S. J. T., VAN DOORN, M., VAN DER VALK, I., & MEEUS, W., *Parent-adolescent conflicts, conflict resolution types, and adolescent adjustment*, Journal of Applied Developmental Psychology, 2009, **30**, *2*, p. 195–204.

5. CHAN, D.-W., *Stressful life events, cognitive appraisal, and psychological symptoms among Chinese adolescents in Hong Kong*, Journal of Youth and Adolescence, 1998, **27**, *4*, p. 457–472.
6. CHIU, S. I., SHIUE, S. P., & LEE, J. Z., *A study of the relationships among family functioning, parent–adolescent conflict, coping strategies, and life adjustment*, Hong Kong Journal of Social Science, 2002, **22**, p. 141–178.
7. CUMMINGS, E. M., & DAVIES, P. T., *Effects of marital conflict on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research*, Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines, 2002, **43**, *1*, p. 31–63.
8. DAY, D. M., & WANKLYN, S. G., *Identification and operationalization of the major risc factors for antisocial and delinquent behavior among children and youth*, 2012, document disponibil pe http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrcs/pblctns/2012-03-adb/2012-03-adb-eng.pdf, accesat la data de 08.09.2014.
9. DEKOVIC, M., *Risk and protective factors in the development of problem behavior during adolescence*, Journal of Youth and Adolescence, 1999, **28**, p. 667–685.
10. DEPARTMENT OF MENTAL HEALTH (n.d.), *Child development and resiliency*, Document disponibil pe http://mentalhealth.vermont.gov/cafu şi accesat la data de 12.12.2014.
11. DERZON, J. H., *The correspondence of family feature with problem, aggressive, criminal, and violent behavior: A meta-analysis*, Journal of Experimental Criminology, 2010, **6**, *3*, p. 263–292.
12. FINCHAM, F. D., *Understanding the association between marital conflict and child adjustment: Overview*. Journal of Family Psychology, 1994, **8**, *2*, p. 123–127.
13. GOLDSTEIN, S. & BROOKS, R. B., *Handbook of resilience in children*, Springer Science & Business Media, 2012.
14. GRYCH, J. H., & FINCHAM, F. D., *Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework*, Psychological Bulletin, 1990, **108**, *2*, p. 267–290.
15. HASEBE, Y., NUCCI, L., & NUCCI, M., *Parental control of the personal domain and adolescent symptoms of psychopathology: A cross-national study in the United States and Japan*, Child Development, 2004, **75**, p. 1–14.
16. HOLMBECK, G. N., *A model of family relational transformations during the transition to adolescence: Parent-adolescent conflict and adaptation*, în J. A. GRABER, J. BROOKS-GUNN, & A. C. PETERSEN (Eds.), *Transitions through adolescence: Interpersonal domain and context*, Erlbaum, Hillsdale, NJ, 1996, p. 167–199.
17. KAYSER, K., & HIMLE, D. P., *Dysfunctional beliefs about intimacy*, Journal of Cognitive Psychotherapy, 1994, **8**, *2*, p. 127–139.
18. LAURSEN, B., COY, K. C., & COLLINS, W. A., *Reconsidering changes in parent-child conflict across adolescence: A meta-analysis*, Child Development, 1998, **69**, *3*, p. 817–832.
19. MARICI, M., *Psycho-behavioral consequences of parenting variables in adolescents*, Procedia-Social and Behavioral Sciences (in progress), 2015.
20. MASTEN, A. S., *Global perspectives on resilience in children and youth*, Child Development, **85**, *1*, 2014, p. 6-20.
21. MASTEN, A. S., HUBBARD, J. J., GEST, S. D., TELLEGEN, A., GARMEZY, N., & RAMIREZ, M., *Competence in the context of adversity: Pathways to resilience and maladaptation from childhood to late adolescence*, Development and Psychopathology, 1999, **11**, *1*, p. 143–169.
22. MILES, M. B., & HUBERMAN, A. M., *Qualitative data analysis*, Sage, Thousand Oaks, CA, 1994.
23. OFFICE OF THE SURGEON GENERAL, *Youth violence: A report of the Surgeon General*, Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, 2001, www.surgeon general.gov/library/youthviolence, accesat la data de 09.09.2014.
24. PETROSINO, A., DERZON, J., & LAVENBERG, J., *The role of the family in crime and delinquency: Evidence from prior quantitative reviews*, Southwest Journal of Criminal Justice, 2009, **6**, *2*, p. 108–132.
25. PROMISING AND MODEL CRIME PREVENTION PROGRAMS, National Crime Prevention Centre, Canada, **II**, 2008, document disponibil pe http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrcs/pblctns/prmsng-mdl-vlm2/prmsng-mdl-vlm2-eng.pdf şi accesat la data de 08.09.2014.

26. ROBIN, A. L., & FOSTER, S. L., *Negotiating parent-adolescent conflict: A behavioral family systems approach*, New York, Guilford Press, 1989.
27. SHEK, D. & MA, H. K., *Parent–adolescent conflict and adolescent antisocial and prosocial behavior: A longitudinal study in a Chinese context*, Adolescence, 2001, **36**, p. 545–555.
28. SHEK, D., *A longitudinal study of the relations of parent–adolescent conflict to adolescent psychological well-being*, Journal of Genetic Psychology, 1998, **159**, p. 53–67.
29. SHEK, D., *The relation of parent–adolescent conflict to adolescent psychological well-being, school adjustment, and problem behaviour*, Social Behavior and Personality, 1997, **25**, p. 277–290.
30. SIFFERT, A., & SCHWARZ, B., *Parental conflict resolution styles and children's adjustment: Children's appraisals and emotion regulation as mediators*, The Journal of Genetic Psychology, 2011, **172**, *1*, p. 21–39.
31. SMETANA, J. G., *Adolescents, families, and social development: How teens construct their worlds*, Wiley-Blackwell, West Sussex, 2011.
32. STOICA-CONSTANTIN, A., *Conflictul interpersonal. Prevenire, rezolvare şi diminuarea efectelor*, Iaşi, Editura Polirom, 2004.
33. TURLIUC, M. N., & MARICI, M., *What do Romanian parents and adolescents have conflicts about?*, Revista de Cercetare şi Intervenţie Socială, 2013, **42**, p. 28–49.
34. U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES, http://www.hhs.gov/UNITED STATES PUBLIC HEALTH SERVICE, *Youth violence: A report of the Surgeon General.* Rockville, MD: Department of Health and Human Services Administration, Center for Mental Health Services, National Institutes of Health, National Instutute of Mental Health, 2001, document disponibil pe http://www.surgeongeneral.gov/library/youthviolence/toc.html şi accesat la data de 09.09.2014.
35. UNNEVER, J. D., CULLEN, F. T., AGNEW, R., *Why is „bad" parenting criminogenic? Implications from rival theories*, Youth Violence and Juvenile Justice, Sage Publications, 2006, **4**, *1*, p. 3–33.
36. YEH, K.-H., *Mediating effects of negative emotions in parent-child conflict on adolescent problem behavior*, Asian Journal of Social Psychology, 2011, **14**, *4*, p. 236–245.

REZUMAT

Cercetările în domeniul creşterii copiilor şi adolescenţilor au evidenţiat faptul că dezvoltarea adaptativă necesită un nivel ridicat al controlului parental. În plus, din perspectiva teoriei socio-cognitive a domeniilor, conflictul părinte-adolescent este normativ şi contribuie la dobândirea autonomiei şi a independenţei de către adolescenţi. Cu toate că atât controlul parental, cât şi conflictul părinte-adolescent joacă, deopotrivă, un rol determinat şi pozitiv în dezvoltarea adolescenţilor, există încă o dezbatere ştiinţifică cu privire la graniţa dintre aspectele normative şi cele dezadaptative ale conflictului, precum şi la condiţiile care favorizează dezvoltarea rezilientă a adolescenţilor, în contextul conflictelor pe care le au cu părinţii. Scopul lucrării este de a sumariza rezultatele celor mai relevante cercetări privind efectul direct sau mediat, prin intermediul conflictului părinte-adolescent, pe care controlul parental îl are asupra dezvoltării reziliente a adolescenţilor. În principal, prezentul studiu trece în revistă principalele forme de control parental şi cele mai importante aspecte ale conflictului dintre părinţi şi adolescenţi care reprezintă factori de risc/protectivi. Studiile indică faptul că există forme patologice ale controlului parental (de exemplu: control comportamental slab sau inconsistent, intruziune psihologică etc.), precum şi ale conflictului părinte-adolescent (de exemplu: conflict foarte intens, tăcut sau de durată etc.) care reprezintă factori de risc pentru diverse probleme de dezvoltare. Stadiul actual al cercetării în domeniul parenting-ului sugerează nevoia de a investiga conflictul părinte-adolescent din punctul de vedere al variabilelor care au potenţialul de a transforma conflictul normativ şi pe cel constructiv în factori de risc pentru dezvoltarea rezilientă a adolescenţilor.